

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Huovinen, Terhi

Title: Oppilaan yksilöllinen kohtaaminen : arvostamista ja suunnitelmallisuutta

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Huovinen, T. (2022). Oppilaan yksilöllinen kohtaaminen : arvostamista ja suunnitelmallisuutta. Liito : Liikunnan ja terveystiedon opettaja, 2022(4), 15-17.

Oppilaan yksilöllinen kohtaaminen

– arvostamista ja suunnitelmallisuutta

Teksti: Terbi Huovinen

Oppilaan yksilöllinen kohtaaminen on useimmille opettajille erittäin tärkeää. Ilman suunnitelmallisuutta yksittäiset oppilaat jäävät kuitenkin suurissa opetusryhmissä helposti ilman kaipaamaansa huomiota.

Tämän syksyn ajan olen saanut liikunnanopettajaopiskelijoiden kanssa opettaa yleisopetuksen liikuntaryhmien lisäksi mm. Ukrainasta paenneita lapsia sekä nuoria, jotka ovat etsimässä suuntaa elämälleen ja peruskoulun jälkeiselle opiskelu-uralleen tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Opiskelijoiden kanssa olemme saaneet pohtia tavallistakin enemmän oppilaan yksilöllistä kohtaamista. Olemme huomanneet, että ilman kohtaamista ja vuorovaikutusta liikkuminen – tai ainakin tunnin tavoitteen mukainen liikkuminen – saattaa jäädä tunnilla vähäiseksi. Nuori voi jäädä huppu päässä, luurit korvilla istumaan oven suuhun koko tunniksi tai lapsi juosta salin nurkkaan rakentamaan patjoista majaa suojakseen, jos opettaja ei heti oppilaan tullessa saliin jollakin tavalla ota häntä henkilökohtaisesti vastaan.

Myös tutkimus tukee havaintojamme. Van der Berghe kollegoineen (2016) havaitsi, että oppilaan kohtaamisella tunnin alussa, jopa ensimmäisen 5 minuutin aikana, on yhteyttä oppilaiden osallistumiseen liikuntatunnin aikana. Tutkijat havaitsivat myös, että oppilaan toiminta vaikutti myös opettajan toimintaan: passiiviseksi tunnin alussa jäänyt oppilas sai opettajalta vähemmän tarpeitaan tukevaa huomiota kuin tunnin alussa aktiivinen

oppilas. Tunnin alkuihin ja hyviin kohtaamisiin panostaminen siis kannatta. Jos oppilaan huomaa jäävän sivuun, kesken tunninkin kannattaa yrittää ottaa aikaa oppilaan kohtaamiseen ja tietoisesti käyttää pieni tuokio henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen.

Kun yhteyttä ei vain synny

Kohtaaminen ei aina ole välttämättä kovin helppoa. Haastavimpia lienee oppilaat, joiden kanssa vuorovaikutusta ei synny yrittämisestä huolimatta. Silloin opettajalta vaaditaan erityisen paljon pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta vuorovaikutuksen synnyttämiseksi.

“Minulla on yhdessä ryhmässäni opiskelija, joka ei ole koko syksynä sanonut sanaakaan”, kertoi eräs toisella asteella opettava kollegani.

“Hän tulee kyllä liikuntatunnilla saliin, mutta ei koskaan vaihda liikuntavaatteita, eikä osallistu millään tavalla opetukseen. Yleensä hän viettää tunnin katselemalla puhelintaan, enkä saa häneen mitään kontaktia”, opettaja kertoi hieman turhautuneena.

“Minä olen kuitenkin joka kerta toivottanut hänet iloisesti tervetulleeksi, kysynyt kuulumisia ja jäänyt ihan hetkeksi juttelemaan niitä näitä ja kertoillut, mitä tunnilla tehdään, vaikka hän ei ole vastannut mitään. Joka kerralla olen pyytänyt häntä myös laittamaan puhelimen pois, tuloksetta. Tunnin jälkeen olen kuitenkin aina sanonut hänelle, miten mukava oli, kun hän oli kanssamme tunnilla.”

“Viime tunnilla otin hänet vastaan ihan heti ovelta. Toivotin taas tervetulleeksi, juttelin pari sanaa ja sitten annoin hänelle haasteen: sanoin, että uskon hänen pystyvän olemaan koko tunnin ajan puhelin taskussaan. Ja toden totta! En kertaakaan nähnyt hänellä puhelinta kädessä, vaikka

Pelata jalkapalloa. Kuva: Papunet

hän edelleen istui mitenkään osallistumatta koko tunnin sivussa huppu syvällä päässä! Kävin tunnin aikana muutaman kerran kehumassa häntä ja tunnin lopussa kerron, miten ylpeä hänestä olin, kun hän pysyi pitämään puhelimen taskussaan. Ehkä näin aivan pienen hymyn häivähdyksen opiskelijan kasvoilla”, opettaja päätti kertomuksen.

Opettaja oli suunnitellut seuraavaksi kokeilevansa antaa opiskelijalle kynän ja vihkon, jos hän vaikka siihen pystyisi tuottamaan jotakin ajatuksia liikuntaan osallistumisestaan. Opettaja suunnitteleli kertovansa opiskelijalle, että hän haluaisi kovasti pystyä tarjoamaan jokaiselle jotakin mukavaa ja kiinnostavaa tunnilla ja kysyvän, mitä hän voisi tälle sivussa olevalle opiskelijalle tarjota. Voi olla, että menee useampi viikko, ennen kuin opiskelija tarttuu kynään, mutta mielenkiinnolla odotan tarinalle jatkoa!

Opettaja kuvasi mainiosti, miten hän hyödynsi haastavassa vuorovaikutustilanteessa pitkäjänteisesti itsemääräämisteoriaa (Deci & Ryan 1985; 2000). Opettaja tuki oppilaan sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunnetta kertomalla hänelle, että

Kuva: Hannele Merikoski/Aivoliitto

Kohtaamisen tueksi monikanavainen viestintä

- Eleet ja tukiviittomat Näyttäminen
- Piirtäminen: liitu- tai valkotaulu, vihko, tabletin piirtämisohjelma
- Tunnekortit, esim. MAHTI

hän on hyväksytty ja tervetullut tunnille omana itsenään. Oppilaan pätevyyden kokemusta hän tuki antamalla oppilaalle tehtävän, josta uskoi tämän suoriutuvan ja antoi tälle monta kertaa positiivista palautetta onnistumisesta. Autonomiaa opettaja tuki niin, että ei yrittänyt pakottaa oppilasta osallistumaan, mutta esitteli tälle kuitenkin vaihtoehtoja ja antoi oppilaan itse tehdä päätöksen osallistumisesta.

Vuorovaikutuksen viisi K:tä

Oppilaan yksilölliseen kohtaamiseen liittyvät tärkeät vuorovaikutustaidot voi tiivistää viiden K:n listaksi: kiinnostuminen, kysyminen, kuuntelu, kannustus ja kunnioitus. Näitä periaatteita kutsutaan myös ratkaisukeskeisen vuorovaikutuksen periaatteiksi. (Avola & Pentikäinen 2019, 74–83, 218–219)

Ratkaisukeskeisen vuorovaikutuksen 5 K:n periaatteet

(Avola & Pentikäinen 2019, 74)

- Kiinnostuminen
- Kysyminen
- Kuuntelu
- Kannustus
- Kunnioitus

Kun nuorella on haasteita elämässään, hän useimmiten toivoo, että joku olisi kiinnostunut hänestä ja hänen ajatuksistaan. Tunnne, että kukaan ei välitä, saa nuoren kokemaan itsensä näkymättömäksi ja ruokkii luovuttamisen ajatusta. Liikuntatunneilla tämä näkyy mm. osallistumattomuutena.

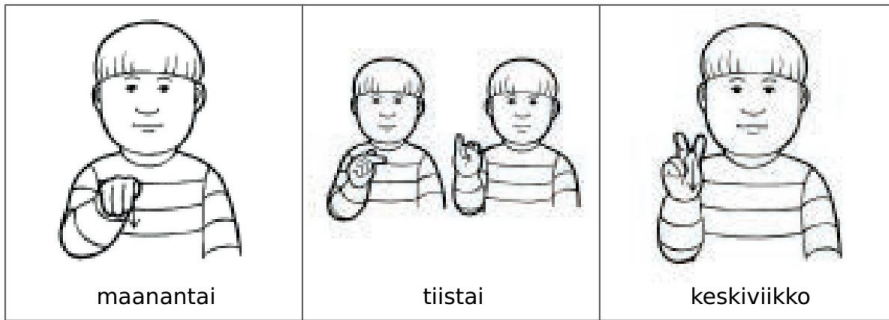
Toisen kuunteleminen ja itse kuulluksi tuleminen ovat kaiken vuorovaikutuksen perusta. Ilman kuuntelua ja kuulluksi tulemistä keskustelu on vain peräkkäisiä puheenvuoroja, joista ei synny yhteistä ymmärrystä. Koska koulussa ryhmäkoot ovat usein suuria, opettajalla ei mitenkään ole mahdollisuutta kuunnella yksilöllisesti kaikkia oppilaita. On tärkeää, että oppilaat oppivat jakamaan ajatuksiaan ja kuuntelemaan myös toisiaan (Avola & Pentikäinen 2019, 81). Liikuntatunneilla ryhmän jakaminen pienryhmiin ja tehtävistä vastuun siirtyminen lisäävät opettajan mahdollisuuksia oppilaan yksilölliseen kohtamiseen (Huovinen 2019, 58).

Opettaja voi osoittaa kiinnostusta yksinkertaisilla pienillä teoilla, katsomalla silmiin, hymyilemällä, kysymällä: “mitä kuuluu?” Kysymällä nuorelta tulevaisuuteen suuntaavia kysymyksiä, esimerkiksi haastavissa tilanteissa “miten toivoisit tämän olevan?” Ratkaisukeskeiset kysymykset houkuttelevat nuorta yhdessä aikuisen kanssa ratkaisemaan käsillä olevaa haastetta, ei niinkään luettelemaan, mikä kaikki on pielessä tai mikä haasteisiin on syytä. (Avola & Pentikäinen 2019, 77, 79–80)

Minulla ja liikunnanopiskelijoilla on opettaessamme aina se onnellinen tilanne, että meitä on salissa useampia aikuisia. Voimme jakautua oppilaiden kanssa eri tiloihin ja joskus jopa lähteä yksittäisen oppilaan kanssa tekemään jotakin häntä kiinnostavaa, jos ryhmän toimintaan osallistuminen on haastavaa. Opiskelijat saavat näin harjoitella turvallisesti erilaisten oppilaiden kohtaamista.

Kouluissa, jos ryhmässä on useita oppilaita, jotka tarvitsisivat opettajalta enemmän huomiota ja tukea oppimiseensa, pitäisi ryhmäkoko pöytä pienentämään tai ryhmään saamaan vähintään toinen aikuinen. Tosiasia on se, että jos opettaja opettaa yksin suurta ryhmää, osa oppilaista jää erittäin vähälle huomiolle. Väitöskirjassani (Huovinen 2019, 62–67) havaitsin, että suuressa, lähes 30 oppilaan ryhmässä vähiten opettajan huomiota saaneet oppilaat tulivat henkilökohtaisesti kohdatuksi vain joka toisella tunnilla, kun taas pienessä, reilun kymmenen oppilaan ryhmässä, vähiten huomiota saanut oppilaskin tuli huomatuksi henkilökohtaisesti keskimäärin yhdeksän kertaa jokaisella tunnilla. Ero on huikea!

Lisäksi havaitsin vuorovaikutuksen laadussa merkittävän eron: suuressa ryhmässä vuorovaikutus oppilaan ja opettajan välillä oli useammin ohjeiden ja palautteen antamista. Pienessä ryhmässä oli aikaa myös vastavuoroiseen keskusteluun. Suuressa ryhmässä opettajan on suunniteltava erik-

Kuva: Papunet

seen, miten organisoit tunnin, jos haluaa keskustella oppilaan kanssa tunnin aikana.

Joskus aitoon kohtaamiseen tarvitaan muutakin kuin sanoja. Oppilaat, joiden suomen kieli on vielä kehittymässä tai joille itsensä ilmaisu on syystä tai toisesta vaikeaa, hyötyvät siitä, että opettaja käyttää vuorovaikutuksessaan monikanavaista viestintää. Puheen tukena voi käyttää valmiita kuvia, joita löytyy esimerkiksi Papunetista tai piirtämistä. Me olemme käyttäneet tänä syksynä piirtämiseen salista löytyvää liitutausta sekä ihan tavallista ruutuvihkoa. Yksinkertaisilla tikku-ukoilta havainnollistaa jo paljon asioita ja oppilaallekin voi olla helpompi piirtää tai kirjoittaa, kuin kertoa asioista sanallisesti.

Oppilaiden tunteiden ja aloitteiden huomioiminen

Tunteista puhumiseen olemme käyttäneet ukrainalaislasten kanssa Kehitysvammaisten Tukiliiton valmistamia MAHTI-tunnekortteja. Niiden avulla suomen kieltä vielä heikosti osaavat lapset ovat voineet kertoa päivän fiiliksiään ja liikuntatunnin aikaansaamista tunteista. Tunnekorttien avulla keskustelusta on tullut tärkeä rutiini liikuntatuntien aloitukseen.

Tunteista puhuminen liikuntatunneilla ei ole turhaa. Tunnetaidoilla ja liikuntatuntiin osallistumisella on havaittu mielenkiintoinen yhteys. Vandercammen tutkimusryhmineen (2014) havaitsi, että heikolla taidolla erotella tunteita on yhteys sisäiseen motivaatioon. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos oppilas kokee myönteisiä tunteita jonkin asian vuoksi, näkyy se liikuntatunnilla aktiivi-

sempana osallistumisena opetukseen kuin silloin, jos oppilas kokee negatiivisia tunteita jostakin. Toisin sanoen: kun joku asia on huonosti, myös liikuntatunti on oppilaasta kurja riippumatta siitä, mitä siellä tehdään. Tunnetaitoja harjoittelemalla voi oppia erottelmaan tarkemmin, mistä erilaiset tunteet johtuvat ja siten myös säätelemään omaa toimintaansa erilaisissa tilanteissa.

Oppilaat ovat usein monella tavalla aloitteellisia liikuntatunneilla. He kertovat sanoin, teoin ja elein tunteistaan ja toiveistaan. Oppilaiden aloitteellisuuden tukeminen on tärkeää. Usein tämä tarkoittaa yksinkertaisesti pientä pysähtymistä ja oppilaan kuuntelua, myös sieltä rivien välistä. Kun oppilaiden aloitteet otetaan huomioon, oppilaat osallistuvat tuntiin aktiivisemmin. Aloitteiden sammuttaminen ja ohittaminen sen sijaan näyttivät johtavan useimmiten häiriökäyttäytymisen lisääntymiseen. (Huovinen 2019, 76–77.) Esimerkiksi jos oppilas ottaa käteensä välineen ilman lupaa (toiminnallinen aloite, oppilas kertoo, että väline kiinnostaa), olisiko kieltämisen sijasta mahdollista ohjata oppilas saman tien tavoitteen mukaiseen toimintaan? Pienessä ryhmässä hyvinkin, suuressa ryhmässä se vaatii pikaista riskianalyysia ja kenties tunnin uudelleen organisointia.

Mielenkiintoinen havainto väitöskirjäsani oli myös se, että oppilaat, jotka häiritsevät usein tuntia, osoittivat myös paljon opetusta edistävää aloitteellisuutta. Ajattelen, että tässä on taas kohta, jossa opettajalta tarvitaan suunnitelmallisuutta vuorovaikutukseen. Usein ainakin itselleni käy niin, että ns. selkäydinpedagogiikalla ajaudun ohittamaan nämä myönteiset aloitteet, “kun hän muutenkin saa

Lähteet:

- Avola, P. & Pentikäinen, V. (2019). Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. Espoo: BEEhappy Publishing.
- Huovinen, T. (2019). Oppilaiden osallistumista ja fyysistä aktiivisuutta edistävä liikunnanopetus perusopetuksen heterogeenisessä oppilasryhmässä. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta. JYU dissertations 135. Väitöskirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7851-8>
- Van der Berghe ym. (2016). Dynamics of need-supportive and need-thwarting teaching behavior: the bidirectional relationship with student engagement and disengagement in the beginning of a lesson. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 21(6), 653–670.
- Vandercammen ym. (2014). Relating specific emotions to intrinsic motivation: On the moderating role of positive and negative emotion differentiation. *PLoS ONE* 9(12): e115396.

niin paljon huomiota” ja kysymään hie- man hiljaisemmilta. Työrauhan ylläpitämisen näkökulmasta voisi olla järkevää tietoisesti pyrkiä tukemaan näiden elävien oppilaiden myönteisiä aloitteita, sillä ainakin väitöskirja-aineistoni pohjalta juuri niiden ohittaminen näytti johtavan haasteiden lisääntymiseen liikuntatunneilla. Tämä on ymmärrettävää: on varmasti turhauttavaa, että myönteisellä toiminnalla saa vähemmän huomiota kuin ns. omia kuvioita suorittaen. Ja jos oppilas kaipaa nähdyksi tulemistä, on selvää, kumman toimintatavan hän valitsee.

Kirjoittaja Terhi Huovinen toimii erityisliikunnan lehtorina Liikuntatieteellisessä tiedekunnassa Jyväskylän yliopistossa.